

מקווה - אפשר גם אחרת

א. מעשה שהיה

לפני ימים ספורים התקשרה אלי כלה חילונית: "אני צריכה להיפגש אתך; אני מתחנת בעוד שלושה שבועות. אני מודיעה בזאת שאינני מתכוונת לטבול במקווה, ואם אהיה חייבת, אבטל את הכול ואתחנן בקפריסין". נפגשנו, ובמהרה הפך המפגש הכפוי הזה לחוויה נעימה לשתינו. ישבה לצדי בחורה אקדמאית ואינטליגנטית. דיברנו על נושאים שונים ומגוונים ובין השאר על משמעות טהרת המשפחה בכלל ועל מצוות הטבילה בפרט. הכלה הזדהתה מאוד עם הדברים עד כי חשתי כיצד דברי הלכה חיצוניים, ואולי אף זרים, הופכים להיות לה לדבר הטבעי והנכון. למדנו כי ימי הריחוק הם המאפשרים קירבה גדולה ואמיתית יותר. למדנו כי הטבילה במי המקווה הבראשיתיים, היא המאפשרת מעבר חלק וטבעי ביותר ממצב הריחוק למצב הקירבה.

הכלה חשה איך הפעולות הפיזיות - היכולות להיראות ריקות מתוכן - הן הדרך הפשוטה והאמיתית ביותר לחיבור עם המצבים הנפשיים שהיא עוברת כאשה, והן הביטוי המעשי לתחושותיה.

הזדהותה הייתה גדולה כל כך, עד כי אמרה לי שגמרה בלבה שלא זו בלבד שתטבול לפני החתונה, אלא שהיא חייבת לנסות לחיות חיי משפחה על פי מסגרת ההלכה גם לאחר החתונה. לא היה כאן "הוקוס פוקוס" אלא מילים שיצאו מהלב ונכנסו אל הלב, כי הן היו כנות, אותנטיות, אמיתיות.

כמובן, שמחתי על מפגש חיובי זה (והלוואי שכל המפגשים היו מסתיימים באותו האופן), אך בד בבד נמהלה השמחה בדאגה: ידעתי שכהרף עין שיחה זו עלולה לרדת לטמיון. מה יקרה אם כשתגיע הבחורה למקווה, תטפח המציאות על פניה וכל היופי והטוהר שתיארה לעצמה ייפגשו במציאות קודרת? על כן לא נפרדנו לפני שהצעתי לברר בעבורה מהו המקווה הקרוב למקום מגוריה שאליו כדאי ללכת, גם מהצד האסתטי וגם (ובעיקר) מצד יחס הבלנית לאשה הטובלת. בהיבטים אלה, לצערי, לא כל המקוואות שווים.

לסיפור הזה יש סוף טוב. הכלה יכולה הייתה לספר על החוויה המרגשת שלה במקווה. אך לצערי הגיעו לאוזניי אין ספור סיפורים שסופם אומלל, ואני שואלת את עצמי כיצד אנו (=הממסד הדתי) מבריחים נשים רבות, שעד שהחליטו לעשות צעד והגיעו למקווה, נשבעות ביציאתן שכף רגלן לא תדרוך יותר במקום זה.

ב. הסרט "טהורה"

הסרט "טהורה" שהוקרן בטלוויזיה והעלה גל של הדים ושל תגובות שונות בכל סוגי העיתונות (הדתית והחילונית) מעלה מספר סוגיות, שאשה המקיימת הלכות טהרת המשפחה עלולה להיפגש אֹתן. למשל כל הקשור למפגש עם הבלנית, ועוד בעיות שונות כגון טיפול בבעל חולה בהיותה נידה או הבעיה הכאובה - והנדירה ב"ה - של "עקרונות הלכתית". ללא כל ספק, הסרט נוגע בנקודות כואבות שנשים מתמודדות אֹתן ושאינן השתיקה יפה להן; טוב להעלות קשיים, חשוב להביע רגשות מודחקים, ועוד יותר חשוב לבחון את הפתרונות ההלכתיים בכל מקרה ומקרה. אך בסרט זה טמון מוקש מסוכן: הוא שם את כל המיקוד על הקשיים, ומשאיר את הרושם שאין דבר מבלעדם. הוא מציג את ההלכה אך ורק כבעיה אחת גדולה שהגברים יצרו אותה בניגוד גמור לרצונן של הנשים, ואינו מציג שום משמעות בכל מצוות טהרת המשפחה. הקשיים הופכים להיות **הכול**. נכון הוא שישנה סצנה אחת שבה הזוג הצעיר והחביב מציג את הנושא באור חיובי; אך היא משמשת כעלה תאנה, כדי ליצור את הרושם כאילו הסרט אובייקטיבי. כיון שכך, הסרט מעוות את המציאות. המוקש הוא בכך שהסרט מעולה מבחינה מקצועית; ודווקא משום התחכום הרב שבו, [משום השימוש במניפולציות רבות על ידי אינסוף טכניקות קולנועיות, ההטעיה הגסה]. (השקר) מתגלה שם רק על ידי עין מיומנת וחדה.

חמור מכול, הסרט הוקרן בטלוויזיה לעיני כל הרחוקים מיהדות ולעיני כל מי שלועגים לכל מה שמעלה ריח דתי או הלכתי. וכל אשה המתלבטת האם לקיים מצווה יקרה זו, מקבלת עידוד רב שלא לעשות זאת!

ג. המציאות

מהי מדת הקשר בין הסרט למציאות? הסרט לא בא לעולם בחלל ריק. הוא נולד על רקע של כאב עמוק. בדיונים שערכתי לאחר צפייה בסרט עם קבוצות נשים שונות, רבות מהן חשו הזדהות עם דברים המובאים בו ואף חשו הקלה

* הכותבת היא רכזת מיזם הדרכת כלות לציבור החילוני מטעם 'צהר', מנחה להעשרת הזוגיות ובלנית ביישוב פסגות.

רבה מהלגיטימציה ומהגילוי של "שותפות בגורל". סוף סוף יצא השד מהבקבוק! הבעיה המרכזית שעלתה שוב ושוב הייתה **הקושי שבחשיפה כלפי הבלנית**. בלניות רבות בטוחות כי חלק בלתי נפרד מתפקידן הוא שאילת שאלות אישיות וחטטניות ועיון בגופה של האשה.

אין ספק כי הבלניות משתדלות למלא את תפקידן במסירות ובנאמנות ואין בכוונתי חלילה לפגוע באף אחת. אך יחד עם זאת ישנה בורות הלכתית הגורמת לסבל רב בקרב נשים רבות, ולא באתי אלא לנסות לתקן, ולו במקצת, את המעוות. חלק נכבד מהציבור החילוני חש ניכור למצוות הטהרה בכלל ולמצוות הטבילה בפרט, ואחת מנקודות התורפה להתנגדות החריפה לטבילה היא יחס הבלנית. יתרה מזאת, ישנן נשים שעבורן החיוב ההלכתי של הטבילה מובן מאליו, ובכל זאת ההליכה למקווה מעוררת בהן מועקה קשה ולחלקן זה אפילו סיט, מאותה סיבה. רבות הן הנשים **המקיימות תורה ומצוות** שחשות רגיעה או לפחות אי נוחות רבה **מהבלנית ב"מילוי תפקידה"**. במצב זה, מחשבות האשה מוסטות מהעיקר והיא איננה מסוגלת לפנות את הלב למצווה נפלאה זו; היא איננה יכולה ליצור מקום בנפש כדי להתחבר לחוויה פיזית-רוחנית זו. ואם כך הם פני הדברים עבור האשה המקיימת מצווה זו כדבר המובן מאליו, כיצד הדברים נראים בעיני כלה שעבורה זהו המפגש הכמעט-יחידי שלה עם עולם המצוות???

ד. אפשר לשנות את המציאות

1. פנייה לרבנים

המצב איננו גזרה משמים. ההפך הוא הנכון. הממסד הדתי יצר מציאות זו במו ידיו, ולכן יש ביכולתם של הרבנים לשנות את המצב. לפי מה ששמעתי מפי רבנים חשובים **אין כל יסוד הלכתי** לשאלות חטטניות ועיון בגופה של הטובלת על ידי הבלנית. הגיעה העת שהרבנות הראשית, וכן כל רב ורב בכל עיר ועיר, יוציאו חוזר לבלניות באופן ברור וחד-משמעי. האחריות היא כל כולה של האשה הטובלת (כפי שסומכים על האשה לגבי כל הקשת הרחבה של הנושאים ההלכתיים הקשורים לטהרת המשפחה. בגמרא נאמר (כתובות עב, א): "וספרה לה – לה לעצמה", ופירושו: שנאמנת על הספירה ואינה צריכה עדים). תפקידה של הבלנית הוא לוודא שכל הגוף נכנס בבת אחת במים ותו לא (וכמובן, הבלנית יכולה לסייע בדברים נוספים על פי **בקשת** האשה). אין כל ספק שזהו אחד העניינים שגורמים להרבה מאוד הסתייגויות של נשים בכלל, ונשים חילוניות הבאות לטבול לפני חתונתן בפרט. עלינו לדאוג כי התנאים הפיזיים והאנושיים שבכל מקווה יהיו הטובים ביותר עבור האשה הטובלת, ויאפשרו את ההתמקדות בעיקר – קיום המצווה בלב שלם.

2. פנייה לנשים

במקביל לבקשה האופרטיבית מצד רבנים, יש מקום לפנות לנשים ולהמליץ להן ללמוד ולהעמיק במצוות הטהרה. יסוד גדול לימדו אותנו חכמים שכגודל ההכנה כך גודל הרושם של המצווה עלינו; כגודל הכלי כך גודל השפע. ועוד: אין ספק שכל אשה קובעת את האופי של מציאות נתונה על פי היחס שלה לאותה מציאות. אשה שתשכיל להתבונן לתוך עצמיותה, לתוך פנימיותה, ותתחבר למצווה הא-להית בכל נימי גופה ונפשה, תדע למצות את מעשה הטבילה וחיי הטהרה על כל משמעויותיהם עד תומם. לא כל טבילה חייבת להיות חווייה מרוממת (כפי שלא בכל תפילה יש התעלות רוחנית), אך ככל שנעמיק במשמעות הטבילה וככל שנפענח את רזיה, ככל שנתוודע לכוחות הנפלאים הטמונים במים – כך נזכה לחוות את המגע הישיר עם המים, כרגע שיחבר אותנו לעצמנו ויביא להרמוניה פנימית של גוף ונפש. חוויה זו, שהיא חושנית ומרוממת כאחד, היא הדרך הטובה יותר לקראת הקשר המחודש וההרמוני עם בן הזוג.

אמנם החשוב ביותר הוא החיבור המלא לקב"ה וקבלת עול מלכות שמים – "ומה אעשה ואבי שבשמיים גזר עלי". יחד עם זאת קבלת עול מלכות שמים צריכה להיות לא רק בבחינת "נעשה" אלא גם בבחינת "נשמע". אין הנכונות לעשיית המצווה בתמימות סותרת את הרצון להבין ולהעמיק במשמעות קיומה. אדרבה, האמונה במקורה הא-להי של המצווה היא הנותנת שאין כאן "הנחתה" בעלמא אלא עניין נשגב, שמי שישקיע גם ב"נשמע" – בניסיון להבין, ומתוך כך להזדהות עם תוכנה של המצווה – יגיע לקיום שלם של הצו הא-להי¹.

אני קוראת לנשים שכן בוחרות לקבל על עצמן עול מלכות שמים ולדבוק במצוות ה' – ללמוד, להפנים ולהעמיק בהבנת כל המשמעויות המתלוות למצווה כדי לאפשר גישה חיובית. גישה שתשנה את המציאות שלהן ותאפשר להתמודד עם הקשיים בדרך הטובה ביותר.

¹ העמקת רעיון הטבילה והטהרה ניתן למצוא בספרי "כמוש חתן על כלה".

ושוב לרבנים - אנא מכם: המפתח בידכם. הבלניות, ברובן, משוכנעות שהשאלות שהן שואלות את הנשים וכן העיון בגופן הוא חלק אינטגרלי של תפקידן, ושזהו חובתן ההלכתית והמוסרית. יש לשרש טעות זו, ובע"ה להחזיר עטרה ליושנה. במשך כל הדורות הקפידו נשים לקיים מצווה זו חרף כל הקשיים והמכשולים. מוטל עלינו לעשות כל אשר לאל ידינו על מנת לקרב ולחבב מצווה יקרה זו, מתנה מאוצרו הטוב של הקב"ה, על כלל ציבור הנשים.

הרב יעקב אריאל

התייחסות הלכתית

הבלניות רואות את עצמן כשליחות קדושות שכל האחריות מוטלת על כתפיהן, ולכן כל הידור וכל חומרה נוגעת לליבן. הן עוסקות במלאכה זו במסירות נפש, בלילות שבת וחג, בשעות מאוחרות, בשכר זעום, וקשה לשכנע אותן שתנחנה את הטובלות לטבול לפי הבנתן.

עם זאת, יש צורך הכרחי בהשגחה על הטובלות שכל שערה יכנס לתוך המים, בפרט לנשים ששערן ארוך. זו כבר לא חומרה אלא דין, ובלי השגחה יש לחשוש שהטבילה לא עלתה.

יש לשכנע את הטובלות לבקש מהבלניות לבדוקן מכל חציצה. אולם זו צריכה להיות יוזמה של הטובלות או הצעה מנומסת (ולא כפייה) של הבלניות. התערבות מוגזמת וכופה של הבלנית עלולה להרחיק את הטובלות חלילה ויצא שכרנו בהפסדנו. במקרה שהטובלות אינן מעוניינות בבדיקה מדוקדקת של הבלניות, אפשר להגיע להבנה לפחות בין הטובלות לבלניות על כך שהן תיכנסנה רק כאשר הטובלת כבר בתוך המים, ורק תוודאנה ששערן נכנס כולו למים. אך כאמור, רוב הבלניות לא מוכנות לוותר על אחריות שליחותן, ולא אחת נתקלתי אישית בסירוב של הבלניות לקבל את דעת הרבנים.